

YTTRANDE
2016-03-16

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm
Ku2015/02481/KL

Betänkandet (SOU 2015:88) Gestaltad livsmiljö – en ny politik för arkitektur, form och design

Tengbom har fått möjlighet att inkomma med remissvar på utredningen Gestaltad Livsmiljö – en ny politik för arkitektur, form och design (SOU 2015:88).

Sammanfattning

- Tengbom efterlyser en särskild utredning om en ny arkitekturpolitik med fokus på internationalisering, export, innovation och offentlig upphandling. Detta krävs för att arkitekturen ska kunna vara en del i lösningen på framtida samhällsutmaningar.
- Vi instämmer inte i utredningens förslag att lägga ned ArkDes och splittra dess funktioner mellan en ny myndighet och andra instanser.
- Skapa en samordningsgrupp inom Regeringskansliet el motsvarande för att stödja svensk export kopplad till kunskap inom social och miljömässigt hållbar arkitektur, hållbar stadsutveckling & hållbart samhällsbyggande.
- Vi tror inte att en riksarkitekt med särskilt ansvar för statligt byggande löser de utmaningar som vi står inför.
- Upphandlingsmyndigheten i samverkan med SKL bör få i uppdrag att ta fram en kvalitetspolicy för kommunerna för upphandling av arkitektur, form och design.
- Vi föreslår ett omfattande översynsarbete av lagar och regelverk som styr och reglerar byggandet i syfte att framtidsanpassa dessa. Denna översyn kan ingå i den särskilda utredning om arkitektur vi efterlyser ovan och inkludera samtliga lagar som reglerar byggandet och dess funktioner.

Inledning

Anslaget i utredningen är bra. Arkitektur, form och design i samverkan med andra samhälls- och politikområden, formar människans livsmiljö.

En ny politik för arkitektur, form och design bör vilja mer än förslaget i utredningen. Den måste fokusera mer på de utmaningar vi står inför och redan känner till. Det ställer helt nya krav på lösningar, funktioner, beteenden, livsstilar och samarbetsformer. En ny politik för arkitektur, form och design bör framtidssäkra samhällsbyggandet. Men för att lyckas med de samhällsutmaningar vi står inför krävs en särskild arkitekturpolitik eftersom arkitektur handlar om så mycket mer än gestaltning.

Arkitektur kan med rätt förutsättningar vara en viktig del i lösningen på de samhällsutmaningar vi står inför såsom migration och klimatförändringar. Men då behövs särskilda verktyg.

Vi tycker inte att arkitektur, form och design kan behandlas som ett samlat politikområde och efterlyser därför en särskild utredning om arkitekturens förutsättningar. Internationalisering, export, innovation, offentlig upphandling är några möjligheter som i dag begränsas. Den särskilda utredningen om arkitekturpolitiken bör särskilt titta på bestämmelser som rör detta.

I detta remissvar har vi sammanställt de frågor ur utredningen vi särskilt vill lyfta fram och där vi gärna är med och bidrar i framtida diskussioner.

Nya nationella mål för arkitektur-, form- och designpolitiken

För att de nationella målen utredningen beskriver ska uppnås i praktiken är det viktigt att de sprids och tillämpas korrekt i kommunerna. Att genomföra detta inom ramen för ofinansierad "frivillig samverkan" som utredningen beskriver är inte tillräckligt.

Ny myndighet för gestaltad livsmiljö

Statens centrum för arkitektur och design (ArkDes) fungerar i dag som ett nav. En plats för vårt historiska arv och samlingar, en mötesplats för aktörer inom branschen men också för allmänheten, en arena för utställningar, forskning och inte minst kunskapsspridning för yngre generationer. Ett sådant nav behöver lyftas, expandera och stärkas. Vi är därför mot utredningens förslag att lägga ned ArkDes och splittra dess funktioner mellan en ny myndighet och andra instanser.

Mycket går förlorat om inte ritningsarkiv, modeller för den nationella samlingen, allmänhetens verkstad får verka tillsammans. Integrering och tillgänglighet av de här funktionerna stimulerar allmänheten till att utforska och förstå sammanhangen mellan modern kontext och det arkitekturhistoriska arvet.

Det offentliga och förslag till insatser i en ny politik

Internationellt stöd

Svensk arkitektur är eftertraktad, inte minst vårt kunnande inom hållbar stadsbyggnad och hållbarhet utifrån ekonomiskt, socialt och miljömässigt perspektiv. En samordning saknas numera vilket försvårar exporten av arkitektur. Vi vill därför att en grupp skapas, ex på regeringskansliet vars uppdrag handlar om att stödja och samordna export av kunskap och tjänster kopplade till social och miljömässigt hållbar svensk arkitektur, hållbar stadsutveckling och samhällsbyggande. Tidigare fanns en grupp; IMT/The International Environmental Technology Cooperation (www.swedenvirotech.se) som lades ned vid årsskiftet 2014/15. Denna grupp hjälpte svenska företag med kontakter, diplomati, event, inbjudningar, studiebesök från och till Kina, Ryssland och Indien. Vi föreslår att ett liknande stöd återinförs men att uppdraget specifikt fokuserar på export av kunnandet av social och miljömässigt hållbar arkitektur, stads-, och samhällsbyggande. Skälet för en sådan funktion är flera:

- att initiera och stötta svenska företag med kompetens- och tidskrävande för- och kringarbeten.
- att bidra till svensk goodwill.
- att hjälpa till med brådskande internationellt miljöarbete och hållbart stadsutvecklingsarbete globalt genom spridandet av svensk kunskap och tjänster inom hållbarhets- och miljöteknikområdena.

Våra lösningar och system för både social och miljömässigt hållbar arkitektur, stadsbyggande och samhällsbyggande, samt för miljöteknik, design för innovation och företagsutveckling profilerar Sverige. Detta är områden där vi kommit långt jämfört med många andra länder. Här kan nämnas SymbioCity, som är statens och näringslivets initiativ för att stödja svenska miljöteknikföretags marknadsföring på en internationell handelsplats. SymbioCity startade 2008, förvaltas av Business Sweden och SKL International och ska verka för att sprida svenskt know-how inom hållbar stadsutveckling och miljöteknik. Exportmöjligheterna för dessa områden är stora och bör utvidgas till att omfatta perspektivet gestaltad livsmiljö (sid 100 och 101).

Riksarkitekt

Vi tror inte att en riksarkitekt med särskilt ansvar för statligt byggande löser de utmaningar som vi står inför. Det statliga byggandet spelar en pedagogiskt långsiktig roll som förebild men har en i sammanhanget relativt liten påverkan på livsmiljöer ute i landet.

Upphandlingsförfarande

Sverige står inför mycket stora utmaningar där arkitekturen kan spela en avgörande roll. Det handlar om migration, bostadsbrist, tekniksprånget, EU:s klimatmål och FN:s miljömål/hållbarhetsmål. Det offentliga måste i högre grad använda sin ställning för att påverka att lösningarna på utmaningarna når högt ställda klimat, kvalitet och miljömål. Idag görs upphandlingar oftast så billigt som möjligt på bekostnad av kvalitet, vilket är kortsiktigt och ohållbart.

Kompetensnivån i samband med upphandlingar, planering av och beslut om stora investeringars framdrift är mycket olika i olika delar av landet. Här får arkitekten en enorm utmaning att arbeta med att möjliggöra säkra och rätt utformade processer när behoven väl är identifierade. Utredningens förslag att upphandla efter en kvalitetspolicy kan bidra till en bra utveckling om det blir verklighet.

En höjd kompetensnivå på beställarsidan bör i sin tur främja upphandlingar med större fokus på kvalitet och kompetens. De förändringar av regelverket inom LOU som är på väg att genomföras kan även de främja dessa parametrar i någon grad.

Upphandlingsmyndigheten i samverkan med SKL bör få i uppdrag att ta fram en kvalitetspolicy för kommunerna för upphandling av arkitektur, form och design.

En problematik som lämnas helt utanför utredningens betänkande är de "konsultmäklare" som agerar mellanhänder mellan arkitektföretagen och myndigheterna. Fenomenet har hittills varit relativt begränsat i vår bransch, men bör belysas i den särskilda utredning om arkitektur som vi föreslår ovan.

Behov av förändringar av gällande lagstiftning

En ny politik för arkitektur, form och design bör ha som mål att framtidsanpassa processer, lagar och ansvar för den globala och digitala värld vi är på väg in i. Det krävs dels en ny syn på lagar och regler, inte minst på bostadssidan, och utifrån vad som kännetecknar ett långsiktigt hållbart och klimatanpassat byggande men det krävs också en ny syn på arkitektens, planerarens, beställarens och det offentliga roll och ansvar att bidra till en hållbar framtid.

Vi föreslår en omfattande översyn av lagar och regelverk som styr och reglerar byggandet i syfte att framtidsanpassa dem. Denna översyn kan ingå i den särskilda utredning om arkitektur vi efterlyser och inkludera samtliga lagar som reglerar byggandet och dess funktioner, men i hög grad Svensk standard, Boverkets byggregler samt Plan och bygglagen.

Några exempel är hur tystare elbilar påverkar bullerkrav eller hur parkeringskrav påverkas av självkörande bilar. Eller också kan det handla om hur upplåtelseformer och affärsmodeller påverkas av digitalisering och av delningsekonomi. Hur utformning av kök påverkas av nya sätt att tillgodose behovet av mat. Hur nya familjekonstellationer med förändrade krav från vecka till vecka påverkar behov av flexibiliteten i bostäder. Hur klimatutmaningar påverkar behov av annat synsätt på materialval och materialflöden. Hur egenproducerad decentraliserad helt förnyelsebar energi påverkar avvägningar mellan att bygga med låg energiförbrukning och kosekvansen därav med ökade materialflöden. Och inte minst hur bristen på mark och värdet av yta och klimatkraven påverkar förhållanden mellan, yta, volym, integration och boendekvaliteter.

Lagkrav måste ha större fokus på framtidens utmaningar kopplat till digitalisering, materialteknisk utveckling, LCA perspektiv (dvs. koldioxidpåverkan via materialflöden) livsstilsförändringar och demografiska förändringar.

Slutsats

Vi ser med stor entusiasm fram emot en ny politik för arkitektur, form och design – den är efterlängtd och välbehövd. Arkitektur, i dess vida bemärkelse, ÄR svaret på många av de samhällsfrågor och problem vi står inför idag. Genom att se över lagar och regler som idag i många fall begränsar arkitekten, samt särskilja arkitekturfrågor i en egen utredning, ser vi en framtid där arkitekten istället får luft under vingarna och kan bli den samhällsbyggare hen vill och kan vara. När detta även får spridning internationellt, genom ett utskott på regeringskansliet med ändamål att samordna och stödja export av arkitekturkunskap och – tjänster, kommer vi inte bara ha lättare att ta betalt för våra tjänster utan också bidra till en förbättrad ekonomi på samhällsnivå.

För frågor, vänligen kontakta:
Emelie Mannheimer
Marknads- och kommunikationschef
TENGBOM
Emelie.mannheimer@tengbom.se
+46 707 15 63 90